અધ્યાય ૧૪
રતનજી-સાઈ-સમાગમ

શ્રી ગણેશાય નમ: । શ્રી સરસ્વત્યૈ નમ: । શ્રી ગુરુભ્યો નમ: ।
શ્રી કુલદેવતાયૈ નમ: । શ્રી સીતારામચંદ્રાભ્યાં નમ: ।
શ્રી સદ્‌ગુરુસાઈનાથાય નમ: ।

શ્રી સાઈબાબાનાં કૃપા-વચન વડે અસાધ્ય રોગ કેવા મટી જતા તેનું વર્ણન ગયા અધ્યાયમાં આપ્યું છે. હવે શ્રી રતનજી વાડિયાને બાબાએ આશીર્વાદ સાથે પુત્રપ્રાપ્તિનો કેવો લાભ આપ્યો તેનું વર્ણન અહીં કરીશું.

સંત શ્રીસાઈનું જીવન સ્વાભાવિક રીતે આંતરિક તેમજ બહારથી બહુ મીઠું હતું. તેમનાં દરેક કામ, રહેણી-કરણી, ભોજન, વચન સર્વ મીઠાં હતાં. તેમનું જીવન જ સુખના અવતાર સમું હતું. શ્રી સાઈના નામ-જપના ફળના બદલમાં ભકતોને બાબા આવું જ સુખ આપતા હતા. વ્યવહાર તથા ધર્મની વિવિધ કથા બાબા ભકતોને કહેતા હતા, જેથી તેઓને સાચા ધર્મનું જ્ઞાન થતું. જગતમાં લોકો સુખેથી રહે એ જ તેમનો હેતુ હતો. સદા સાવચેતીથી જીવનનું ધ્યેય-આત્મદર્શન દરેકે સાધવું જોઈએ. આ માનવદેહ ગત જન્મોના પુણ્યના ફળરૂપે આપણને મળેલ છે; જેની સહાય વડે જ આપણે આ જીવનમાં ભક્તિ-મુક્તિ પામી શકીશું. તેથી પ્રમાદી બનીને બેસી ન રહેતાં આપણે જીવનનું અંતિમ ધ્યેય પ્રાપ્ત કરવા સદા તત્પર રહેવું જોઈએ.

જો તમે નિત્ય સાઈલીલા-કથાઓ સાંભળશો તો તમને તેમનાં સુખદ દર્શન સદા થશે. ચિત્તમાં તેમનું જ સદા સ્મરણ કરજો. આ રીતે શ્રી સાઈ પર તમારો સાચો પ્રેમ થશે ત્યારે જ મનની નબળાઈ નષ્ટ થશે અને પ્રગતિ થતી રહેશે. જેથી છેવટે તમે તેમના પવિત્ર ભાવરૂપ જ બની શકશો.

નાંદેડના રતનજી : હવે આ અધ્યાયની મુખ્ય કથા કહીએ. નિઝામ-રાજ્યના નાંદેડ ગામમાં શ્રી રતનજી શાપુરજી વાડિયા નામે એક શ્રીમંત પારસી

મિલ-કૉન્ટ્રાક્ટર વ્યાપારી રહેતા હતા. તે ખૂબ ધનવાન હતા. જમીન-ખેતરવાડી પણ હતાં. ઘેર ઢોર, ઘોડાં તથા વાહન હતાં. બહારથી જોતાં તે ખૂબ સુખી ને સંતોષી દેખાતા હતા, પણ અંદરખાનેથી તેમ નહોતું. ઈશ્વરીય વિધાન જ એવું છે કે આ જગતમાં સંપૂર્ણ સુખી અને ધનવાન કોઈ હોતું નથી. રતનજી આ બાબતમાં અપવાદરૂપ નહોતા. તે દાની તથા ઉદાર હતા. ગરીબ લોકોને તે અન્નવસ્ત્ર આપી અનેક રીતે સહાય કરતા હતા. લોકો તેમને સુખી, ભલા પુરુષ માનતા હતા પણ તેમને પુત્ર કે પુત્રી કંઈ સંતાન નહોતું; તેથી રતનજી પોતાને દુ:ખી માનતા હતા. જેવું પ્રેમભક્તિ વિનાનું કીર્તન છે, જેવું વાદ્ય વિનાનું સંગીત છે, જેવો યજ્ઞોપવીત વિનાનો બ્રાહ્મણ છે, જેવો સર્વ કળામાં વહેવારુ આવડત વગરનો માણસ છે, જેવી પશ્ચાત્તાપ વગરની યાત્રા છે, જેવો રત્ન વિનાનો દાગીનો છે, તેવું જ પુત્ર વિનાના માણસનું ઘર શૂન્ય જેવું છે. રતનજી પણ આ બાબત સદા ચિંતામગ્ન રહેતા અને મનમાં કહેતા: ''શું ઈશ્વર મને પુત્રનું દાન કરવા કૃપા કરશે ?'' આમ શોકાતુર થવાથી અન્ન પર તેને રુચિ થતી નહિ. દાસગણુ મહારાજ પર તેમને સારો ભાવ હતો. તેથી એકવાર તેમને મળીને તેમની પાસે પોતાનું અંતર ખોલ્યું. દાસગણુએ તેમને સલાહ દીધી: ''તમે શિરડી જઈ બાબાનાં દર્શન કરો અને તેમના ચરણમાં પડી પ્રાર્થના કરો તથા સંતાન માટે આશીર્વાદ માગો.'' રતનજીને આ વાત ગમી અને તેમણે શિરડી જવાનું નક્કી કર્યું. થોડા દહાડા બાદ શિરડી જઈ તેમણે બાબાનાં દર્શન કર્યાં અને તેમના પગમાં પડી ગયા. સાથે લીધેલ સુંદર ફૂલહાર બાબાને પહેરાવ્યો અને ફળનો ટોપલો ભેટ ધર્યો. પછી ખૂબ ભક્તિથી બાબા પાસે બેઠા. નમ્રતાપૂર્વક પ્રાર્થના કરતાં તેણે કહ્યું: ''દેવ ! મુસીબતમાં ફસાયેલા ઘણા લોકો આપની પાસે આવે છે, આપ તેમનાં કષ્ટ સત્વર દૂર કરો છો. એ વાત સાંભળીને હું પણ આપને શરણે આવ્યો છું. મને નિરાશ કરશો નહીં. મારા પર કૃપા કરો.'' ત્યાર બાદ જે પાંચ રૂપિયા દક્ષિણા આપવાનું રતનજીના મનમાં હતું એ પાંચ જ રૂપિયાની દક્ષિણા માગતાં બાબા બોલ્યા : ''તારી રૂા.૩-૧૪-૦ દક્ષિણા મને મળી ગઈ છે. હવે બાકીની મારી પાંચ રૂપિયાની દક્ષિણા લાવ.'' એ સાંભળી રતનજી મુંઝાયા. પ્રથમ તો બાબાએ શું કહ્યું તે જ એ સમજ્યા નહિ. 'હું તો આ સૌપ્રથમ જ શિરડી આવ્યો છું. ત્યારે મારી

પાસેથી અગાઉ રૂા.૩-૧૪-૦ દક્ષિણા મળી છે એવું બાબાએ કેમ કહ્યું હશે?'' આ ગૂંચનો ઉકેલ તે કરી શક્યા નહિ, પણ બાબાએ માગેલી દક્ષિણાના પાંચ રૂપિયા તેમણે બાબાના પગમાં ધર્યા. પછી પોતે શા વાસ્તે આવ્યા છે તથા બાબાની કઈ સહાય ઇચ્છે છે તે સર્વ વાત કરી. પ્રાર્થનાપૂર્વક બાબાને કહ્યું: ''બાબા, કૃપા કરીને મને પુત્રદાન કરો.'' એથી બાબાનું અંતર દ્રવ્યું અને રતનજીને કહ્યું: ''હવેથી ચિંતા કરીશ ના. આજથી તારા ખરાબ દિવસ પૂરા થયા છે.'' વળી બાબાએ તેના મસ્તક પર હાથ મૂકી ઉદી આપીને તેને આશીર્વાદ આપ્યા અને કહ્યું: ''અલ્લાહ તારા અંતરની ઇચ્છા પૂરી કરશે.''

શ્રી બાબાની રજા લઈ રતનજી પાછા નાંદેડ ગયા અને શિરડીમાં જે કંઈ બન્યું હતું તે સર્વ દાસગણુને કહી સંભળાવ્યું. એ વાત કરતાં રતનજીએ કહ્યું: ''બીજું બધું તો બરાબર. મને સુખેથી બાબાનાં દર્શન થયાં. બાબાએ મને ઉદી-પ્રસાદ આપી આશીર્વાદ દીધા. પણ એક વસ્તુ હું સમજી શકતો નથી. બાબાએ મને કહ્યું કે અગાઉ તારી પાસેથી રૂા.૩-૧૪-૦ દક્ષિણા મળી છે. આ શબ્દોનો અર્થ હું સમજી શકતો નથી. હું આ પહેલાં તો કદી શિરડી ગયો નથી. તો બાબાએ કહેલ રૂા.૩-૧૪-૦ દક્ષિણા હું બાબાને શી રીતે આપી શક્યો હોઈશ?'' દાસગણુને પણ આ ગુંચ સમજાઈ નહિ. તેમણે એ વાત પર ખૂબ વિચાર કર્યો. ત્યારે થોડી વાર બાદ યાદ આવ્યું કે થોડા દહાડા પર રતનજીના ઘેર મૌલાસાહેબ નામે એક સંત મળવા આવ્યા હતા. તેમના સત્કારમાં રતનજીને કંઈક ખર્ચ થયો હતો. મૌલાસાહેબ સાદા સંત હતા અને નાંદેડના લોકોમાં પ્રસિદ્ધ હતા. શિરડી જવાનું રતનજીએ નક્કી કર્યું તેના આગલે દહાડે જ મૌલાસાહેબ તેમના ઘેર અચાનક જ પધાર્યા. રતનજીને તેમની પિછાન હતી અને તેમના પર ભાવ પણ હતો. તેથી તે પધારતાં તેમના મનમાં તેમણે સત્કારની મિજબાની કરી. તેમાં કરેલ ખર્ચની યાદી દાસગણુએ રતનજી પાસેથી માગી. તો એ ખર્ચ ગણતાં તે બરાબર રૂા.૩-૧૪-૦ જ થયો હતો. એક પાઈ વધારે નહિ કે એક પાઈ ઓછી નહિ. આ જોતાં જ બધા ભારે અચંબો પામ્યા. બાબા સર્વજ્ઞ છે તેની ખાતરી થઈ. બાબા પોતે શિરડી રહે છે છતાં દૂરદૂર શું ચાલી રહ્યું છે તેની તેમને બધી જ ખબર પડે છે. તેમને ભૂત-ભવિષ્ય-વર્તમાનની સર્વ ખબર છે. દરેક જોડે તેમણે સંપૂર્ણ એકત્વ સાધ્યું છે.

આ દૃષ્ટાંતમાં જ તેમણે મૌલાસાહેબ જોડે એકત્વ ન સાધ્યું હોય અને એ બન્ને એકરૂપ જ ન હોય તો આ મૌલાસાહેબના સત્કારની તથા તે પાછળ થયેલા ખર્ચની બાબાને શી રીતે ખબર પડે ?

રતનજીને આ ખુલાસાથી સંતોષ થયો અને બાબા પરની શ્રદ્ધા દૃઢ થઈ. યોગ્ય સમય આવતાં તેને બાબાના આશીર્વાદ ફળ્યા. તેમને ત્યાં પુત્રનો જન્મ થયો. હર્ષનો પાર રહ્યો નહિ. કહે છે કે તેમને કુલ બાર સંતાન થયાં, જેમાંથી હાલ ચાર સંતાન જીવે છે.

(આ અધ્યાયને અંતે આપેલી નોંધમાં રાવબહાદુર હરિ વિનાયક સાઠેની પહેલી પત્ની ગુજરી જતાં બીજી સ્ત્રી પરણવાથી પોતાને પુત્ર થશે જ એવી ખાતરી કોઈ સંત પુરુષ આપે તો જ પરણવું તેમ તે ઉત્તર દેતા. એ બાબતમાં બાબાએ જે સુબક વચનો કહેલાં તે અહીં (મૂળ ગ્રંથમાં) આપ્યાં છે. રાવબહાદુર સાહેબે બીજી વાર લગ્ન કર્યું. પ્રથમ તો આ સ્ત્રીથી તેમને બે પુત્રી થઈ. તેથી સાઠે જરા નિરાશ થયેલા. પણ ત્રીજું સંતાન પુત્ર થયો. બાબાનું વચન સત્ય ઠર્યું અને તેમને સંતોષ થયો.)

દક્ષિણા-મીમાંસા : હવે દક્ષિણા વિષેની નોંધ આપીને આ અધ્યાય સમાપ્ત કરીશું. જે લોકો બાબાના દર્શને આવતા તેમની પાસેથી બાબા દક્ષિણા માગતા હતા એ વાત પ્રસિદ્ધ છે. એથી કોઈ પ્રશ્ન કરે કે ''જો બાબા ફકીર હતા તથા સંપૂર્ણ વૈરાગી હતા, તો પછી દક્ષિણા કેમ માગતા હતા ? તેમને પૈસાની શી જરૂર હતી ?'' આ પ્રશ્નની સર્વાંગી ચર્ચા આપણે કરીશું.

પ્રારંભમાં તો બાબા દીર્ઘકાળ સુધી કોઈની પાઈ પણ સ્વીકારતા નહિ. ઓલવાયેલી દીવાસળીઓ એકઠી કરી પોતે ખિસ્સામાં ભરતા. ભક્ત અગર ગમે તે હોય, કોઈ પાસેથી કશું માગતા જ નહિ. એ પછી તેમની પાસે કોઈ પૈસો-બે પૈસા મૂકતું તો તેની તમાકુ અગર તેલ વેચાતું લેતા. બાબાને તમાકુનો શોખ હતો. કેમ કે નિત્ય બીડી કે ચલમ પોતે પીતા હતા. એ પછી કેટલાક લોકોના દિલમાં જ થયું કે સંતને દર્શને આપણે ખાલી હાથે ન જવાય. તેવા લોકો બાબા પાસે ત્રાંબાના પૈસા મૂકવા લાગ્યા. એક પૈસો મૂક્યો હોય તો

બાબા તે ઉપાડી ખિસ્સામાં મૂકતા. પણ જો ઢબુ મૂકેલ હોય તો તે પાછો આપી દેતા. એ પછી તો બાબાની કીર્તિ દૂર દૂર સુધી પ્રસરી. સંખ્યાબંધ લોકો બાબાના દર્શને આવવા લાગ્યા અને બાબા તેમની પાસેથી દક્ષિણા માગવા લાગ્યા. શ્રુતિમાં કહ્યું છે કે દેવપૂજન સુવર્ણના સિક્કાના દાન વિના સંપૂર્ણ ગણાય નહિ. આમ જો દેવપૂજનમાં પણ પૈસાની જરૂર છે, તો સંતપૂજનમાં તેની જરૂર કેમ ન હોય ? એથી જ શાસ્ત્રોમાં લખ્યું છે કે દેવ, રાજસંત કે ગુરુ પાસે કદી ખાલી હાથે જવું નહિ. કંઈક પણ ભેટ તેમને ધરવી જોઈએ. તેમાં પણ ધનની, પૈસાની ભેટ વધુ સારી સગવડભરી ગણાય છે.

આ વિષયમાં ઉપનિષદ્‌માં આપેલાં વચનો આપણે જોઈએ. બૃહદારણ્યક ઉપનિષદ્‌માં કહ્યું છે કે ભગવાન પ્રજાપતિએ દેવો, માનવો તથા દાનવોને 'દ' અક્ષર વડે બોધ કર્યો: ૧) દેવોએ આ 'દ' અક્ષરનો અર્થ દમ-સંયમ પાળવો એમ કર્યો, ૨) માનવોએ આ 'દ' અક્ષરનો અર્થ દાન દેવું એમ કર્યો. અને ૩) દાનવોએ 'દ' અક્ષરનો અર્થ દયા રાખવી એમ કર્યો. આમ માનવીને દાન કરવાનું કહ્યું છે. તૈત્તિરીય ઉપનિષદ્‌માં ગુરુએ શિષ્યને દાન તથા તેના પ્રકાર પ્રબોધ્યા છે, જેમાં ગુરુ કહે છે: ''દાન શ્રદ્ધાથી કરજો. શ્રદ્ધા વગર પણ દાન કરજો. ઉદારતાથી દેજો, નમ્ર બનીને દેજો. સહાનુભૂતિથી તથા માનપૂર્વક દેજો.''

આ દાનના મહિમાના બોધ માટે તથા ધનની તૃષ્ણાના નાશ અર્થે તેમજ ચિત્તની પવિત્રતા ખાતર જ શ્રી સાઈબાબા ભક્તો પાસેથી દક્ષિણા માગતા હતા. તે સાથે બાબા ખાસ કહેતા કે તમે જે આપો છો તે કરતાં સો ગણું મારે તમને પાછું આપવું પડે છે. આ બાબતમાં કેટલાંક દૃષ્ટાંત પણ છે. પ્રસિદ્ધ નાટ્યકાર ગણપતરાવ બોડકે પોતાના મરાઠી આત્મવૃત્તાંતમાં લખે છે : ''બાબા વારંવાર દક્ષિણાનો આગ્રહ કરતા. તેથી મારું પૈસાનું પાકીટ જ હું તેમની પાસે ખાલી કરતો. પરિણામે મારા આખા જીવનમાં મને કદી પૈસાની તંગી જ પડી નથી. મને પુષ્કળ પૈસા મળ્યા કરતા.''

કેટલાકં દૃષ્ટાંતમાં દક્ષિણાનો બીજો અર્થ પણ થયો હતો, જેમાં બાબા નાણાંની કોઈ રકમ માગતા નહોતા. તેનાં બે દૃષ્ટાંત આપું: ૧) પ્રો. નારકે પાસે

બાબાએ પંદર રૂપિયાની દક્ષિણા માગી. નારકેએ કહ્યું: ''બાબા, આપ જાણો છો કે મારી પાસે રાતી પાઈ નથી.'' ત્યારે બાબા બોલ્યા: ''તારી પાસે પૈસો નથી એ વાત હું જાણું છું, પણ તું યોગવસિષ્ટ વાંચે છે તેમાંથી તું મને દક્ષિણા દે.'' અહીં દક્ષિણાનો અર્થ એવો થતો હતો કે એ પુસ્તકમાં આપેલ બોધનો સાર ખેંચી તારા હૃદયમાં મારો વાસ છે ત્યાં એ બોધ એકત્ર કરી રાખજે.

૨) બીજા દૃષ્ટાંતમાં શ્રીમતી તર્ખડ પાસેથી બાબાએ દક્ષિણાના છ રૂપિયા માગ્યા. બાઈ પાસે પૈસો ય નહોતો. તેથી તેના મનમાં સંતાપ થયો. ત્યારે તેના પતિએ તેને સમજાવ્યું કે બાબા તો તારા શત્રુ- કામ, ક્રોધ, લોભ, મોહ, મદ, ઈર્ષા-તેમને સમર્પણ કરી દેવાનું તને કહે છે. અને બાઈએ જ્યારે બાબાને આ દક્ષિણાનો એ અર્થ છે કે કેમ એમ પૂછ્યું ત્યારે બાબાએ હા પાડી હતી.

વળી એ વસ્તુ પણ નોંધપાત્ર છે કે બાબા પાસે દક્ષિણાના જે રૂપિયા એકઠા થતા તે સર્વ પોતે તે જ દહાડે સાંજે દાનમાં દઈ દેતા હતા.બીજે દહાડે સવારે તો તે સાવ ફકીર બનીને જ બેસતા હતા. છેલ્લાં દસ વરસમાં તો બાબા પાસે દક્ષિણાના હજારો રૂપિયા આવ્યા હતા, છતાં જ્યારે તેમણે મહાસમાધિ લીધી ત્યારે તેમની પાસેથી વીસેક રૂપિયા જ નીકળ્યા હતા.

ટૂંકમાં ભકતો પાસેથી દક્ષિણા લેવાનો બાબાનો મુખ્ય ઉદ્દેશ તો ભકતોને વૈરાગ્યવૃત્તિ તથા પવિત્ર ભાવનાના પાઠ ભણાવવાનો જ હતો.

તા.ક. આ દક્ષિણાના વિષય પર સાઈલીલા માસિક વ.૭-વા.૭-૨૫ ઉપર થાણાના નિવૃત્ત મામલતદાર બાબાના પરમ ભકત શ્રી બી.વી. દેવનો એક લેખ પ્રસિદ્ધ થયો છે. તેમાં તે લખે છે: ''બાબા બધા પાસેથી દક્ષિણા માગતા નહોતા. માગ્યા વિના કોઈ દક્ષિણા આપતું ત્યારે ઘણી વાર તો તે પાછી આપી દેતા. ચોક્કસ ભકતો પાસેથી જ તે દક્ષિણા માગતા હતા. બાબા આપણી પાસે માગશે પછી આપણે દક્ષિણા આપશું એવું જે ભકતોના મનમાં હોય તેની પાસેથી તો બાબા કદી માગતા જ નહોતા. બાબાની મરજી વિરુદ્ધ જો કોઈ દક્ષિણા ધરતું તો બાબા એને અડકતા જ નહિ. તે છતાં એ ત્યાં રાખી મૂકે તો તે ઉઠાવી લેવાની બાબા આજ્ઞા કરતા હતા. ભકતોની ભક્તિ, ઇચ્છા તથા

સગવડ પ્રમાણે બાબા તેમની પાસેથી નાની-મોટી રકમ દક્ષિણાની માગી લેતા હતા. સ્ત્રીઓ તથા બાળકો પાસેથી પણ દક્ષિણા માગતા. બધા જ શ્રીમંત પાસેથી કે બધા જ ગરીબ પાસેથી બાબા કંઈ દક્ષિણા માગતા નહોતા.

બાબાએ દક્ષિણા માગી હોય છતાં તેણે તે ન આપી હોય તેવાની જોડે બાબા કદી ક્રોધ કરતા નહિ. કોઈએ મિત્ર જોડે દક્ષિણા મોકલી હોય અને મિત્ર તે આપવાનું ભૂલી ગયો હોય તો બાબા તેને યાદ દેવડાવી માગી લેતા હતા. વળી કોઈ વાર ભકત દક્ષિણાની જે રકમ બાબા પાસે મૂકતો તેમાંથી ચોક્કસ જ રકમ ઉપાડી લેવા માટે બાબા તેને આજ્ઞા કરતા અને એ રકમ તેમના દેવમંદિરમાં સાચવીને રાખવાનું કહેતા. બાબાની આ પદ્ધતિથી દાતા ભકતને ત્વરિત લાભ થતો. મૂળ સંકલ્પ કરેલી રકમ કરતાં જો કોઈ વધુ રકમ આપતું તો બાબા એ વધારાની રકમ તેને પાછી આપી દેતા હતા. વળી કોઈ ભકત પાસે દક્ષિણાના પૈસા ન હોય તો બીજા પાસેથી ઉછીના લઈને પણ આપવાની પોતે આજ્ઞા કરતા હતા. કોઈ કોઈ પાસેથી તો દહાડામાં ચાર-પાંચ વખત પણ દક્ષિણા માગતા.

દક્ષિણાની આવેલી રકમમાંથી બાબા ચલમ અગર ધૂણીનાં લાકડાં ખરીદવા કે એવા કામમાં બહુ અલ્પ ખર્ચ કરતા અને બાકીની રકમ જુદા જુદા માણસોને દાનમાં દઈ દેતા હતા. શિરડી સંસ્થાનની સર્વ વસ્તુઓ તો રાધાકષ્ણમાઈની સૂચના મુજબ વિવિધ શ્રીમંત ભકતો લઈ આવ્યા હતા. જ્યારે આવી કોઈ ભારે કિંમતી વસ્તુ લાવતું ત્યારે બાબા ખૂબ ગિન્નાઈને ગાળો દેતા. પોતે નાનાસાહેબ ચાંદોરકરને કહેતા: ''મારી મિલકતમાં તો માત્ર એક લંગોટી, એક ચીંથરુ, એક કફની અને પતરાનું આ ડબલું છે. લોકો આવી નકામી કિંમતી વસ્તુઓ લાવી મને પજવી રહ્યા છે.''

પરમાર્થના કામમાં ધન તથા સ્ત્રી (કાંચન અને કામિની) એ વસ્તુ જ વિઘ્નહર્તા ગણી છે. પોતાના ભકતોએ આ બે વસ્તુનો કેવો ત્યાગ કર્યો છે તેની પરીક્ષા માટે જ બાબાએ શિરડીમાં આ બે સંસ્થા-એક દક્ષિણાની તથા બીજું રાધાકૃષ્ણમાઈની સ્થાપી હતી. જ્યારે જ્યારે ભકતો શિરડી આવતા ત્યારે પોતે તેની પાસેથી દક્ષિણા માગતા તેમજ રાધાકૃષ્ણમાઈના ઘેર જવાની આજ્ઞા

આપતા. જો આ બે કસોટી-ધન તથા સ્ત્રી પ્રત્યેના વૈરાગ્યની કસોટીમાંથી ભક્ત પાર ઉતરતો દેખાતો, તેની આધ્યાત્મિક પ્રગતિ ઝડપબંધ થતી હતી અને તે બાબાની મહેરબાની તથા આશીર્વાદ પ્રાપ્ત કરી શકતો હતો.

શ્રી દેવે ગીતા અને ઉપનિષદ્‌ના કેટલાક શ્લોકો ટાંકીને બતાવ્યું છે કે પવિત્ર સ્થળે પવિત્ર પુરુષને દાન આપવાથી દાતાનું ભારે કલ્યાણ થાય છે. શિરડી જેવું પવિત્ર સ્થળ કયું છે ? તેમજ તેના અધિષ્ઠાતા દેવ શ્રી સાઈબાબાથી વધુ પવિત્ર કોણ છે ?

સ્વસ્તિ શ્રી સંતસજ્જનપ્રેરિતે ભક્ત હેમાડપંત વિરચિતે
શ્રી સાઈસમર્થ સચ્ચરિત્રે 'રતનજી-સાઈ-સમાગમ તથા દક્ષિણામીમાંસા'
નામ ચૌદમો અધ્યાય: સંપૂર્ણ ।
શ્રી સદ્‌ગુરુ સાઈનાથાર્પણમસ્તુ । શુભં ભવતુ ।